

Slunce hřeje, všude se něco zelená, po stráních chvějí se zelené plameny modřínů, v zahradách a na svazích kvetou
 5 bílým ohněm ovocné stromy. To počíná u nás jaro. Ale také naše sezóna počíná: po dědině plazí se v přeplněných županech první židovky a naše denní kronika zaznamenala již první dvě sebevraždy. Sebevrazi totiž přicházejí k nám, jakmile nastanou krásné dny a lásky čas, s měšťáky, s klavíry, s gramofony a se „štajeráckými“ kroji. Mámeť Svitavu s útulnými břehy, není v ní sice mnoho vody, ale
 10 při troše dobré vůle k utopení stačí, máme rychlíky a podle dráhy skaliska, za nimiž možno nepozorovaně čekati, až vlak se přížene a pak skočiti mu v ústřety; máme také lesy
 15 se zákoutími, kam po celý týden třeba nezabloudí lidská noha, větve borků, smrků, dubů jsou tu jako stvořeny pro oběšence, a poetická samota hodí se dobře těm, kdož se míní zastřeliti. A tak napočítáno tu bylo jednoho roku osmnáct sebevrahů. Strážmistr to povídal. Ovšem, počítajíc v to i ty,
 20 kteří se dali vlakem přejeti z neopatrnosti.

Lidé venkovští jsou trochu otrlí a sobečtí. Mají příliš starostí s vlastním životem a mají volky nevolky život rádi. Proto sebevrah nevzbuzuje u nich valného soucitu, spíše
 25 jakési opovržení, svádějící k neotesaným vtipům. Také smrt je tu věc mnohem samozřejmější než ve městě.

A tak jsme tuhle v hloučku stáli a seděli nahoře nad myslivnou v milé lesní tišině kol mrtvolý mladého muže, slušně ošaceného, který před smrtí, jak vidno bylo, na-
 30 posled ještě potěšil se eroticky a pak velmi pěkně a jistě zastřelil se jednou ranou do spánku. Učinil to předešlého dne, když se počalo stmívat, a teď tu ležel prostě natažený s modrýma ušima, s očadlou ranou a s malým praménkem uschlé krve na pravém spánku, tuhý, studený a lhostejný k našim dohadům, ke vtipům vesnické mládeže i k tomu,
 35 jak ho pak naložili do těsné, žlutě natřené truhly a kobrtavě vezli dolů s příkrého kopce.

V širém lese taková věc se, abych tak řekl, ztratí. Pozoruje-li člověk z malé vzdálenosti lidský hlouček pod starými smrky a jedlemi, i když ví, že uprostřed těch lidí leží mrtvola, zdá se mu to vše titěrné. Vůně konifer a jarního života táhne laskavě mezi kmeny a za několik okamžiků nezbude tu stopy po dramatickém monologu a jeho všedním zakončení. Ostatně, rozumná sebevražda, to není ani zákeřná vražda, ani nenadálé neštěstí, které dojímají a zneklidňují, to je velmi prostý skutek jako odchod z hlediště, když hra nás nudí nebo se nám protiví. Nemyslím, že bych zachraňoval sebevraha, který by o pomoc nevolal. Srdce v nouzi, nevědouc kudy kam, řekne si: dosti. To je zcela v pořádku. Horší jest, že ta nouze srdcí je dnes tak příliš obecná.

Nevím, proč se ten mladý muž zastřelil, jako nevím, proč den předtím skočila do naší veselé říčky jedna smutná paní. Není mi konečně nic po tom. Zato vím však, že dnes příliš mnoho lidí páše sebevraždu, poněvadž jejich srdce příliš snadno ocitá se v nouzi. Průměrný dnešní člověk, zejména z měšťanstva a z vrstev k němu se deroucích, je cosi nepevného, nestálého, nemorálního, existuje bez vnitřní opory, žene se vpřed slepě a horečně, ale první větší překážka vyrazí jej z dráhy a zabije.

Bylo již napsáno mnoho románů obírajících se psychologii soudobého člověka, ale román pravého dítěte naší doby nebyl ještě napsán, román jedné z těch nesčetných obětí honby za takzvaným úspěchem, jak se mu dnes rozumí.

Labyrint světa se navýsost zdokonalil; ráj srdce však zdá se v něm nenalezitelný aspoň pro všechny, kdož nestojí v jistém smyslu mimo svou dobu nebo nad svou dobou, která o všecko se jim stará, jen o ubohé srdce lidské nikoli.

Snaha po demokratizaci všeho zabíjí demokracii. Máme všeobecné vzdělání: tomu se rozumí povšechně tak, aby lidé věděli co nejvíce toho, čeho věděti nemusí, čeho věděti nepotřebují a následkem toho nikdy věděti nebudou pořádně. Osvícenost a kultura vidí se v mozcích nabitých fragmenty z populárních příruček. I na dědině potkáte

lidi, z nichž teče vědění jako po provázku, páté přes deváté, astronomie, chemie, fyziologie, medicína, botanika a ovšem vysoká politika. Upotřebují svých vědomostí jen potud, že jimi trýzní každého, s nímž zasednou ke stolu; jinak jsou
5 také zcela neupotřebitelné. A čím více roste povrchnost ve vlastním oboru, tím více množí se chuť do všeho mluvit. Neboť pořádný demokrat myslí si, že musí všemu rozuměti, a doba jest ochotna věriti, že všemu rozuměti může. A tak myslí si každý, že jest něco lepšího, než co skutečně jest,
10 a poněvadž praktický život odkazuje pravidelně a přirozeně každého do jeho mezí, ševce, aby se držel svého kopyta, tvoří tyto batajlony zneuznaných vševědů armádu nespokojenců a zoufalců.

Sem patří také vzpoura žen, která v podstatě rodí se
15 z téhož bludu. Také ženy počínají si nACPávati mozky všechutí domnělého vědění, která jako mixed-pickles hraje všechny barvy, ale nechutná bohužel sladce. Také ženy myslí si povšechně, že jsou něco lepšího, než co skutečně jsou, a vidí se povolány k velikým světoborným činům,
20 jichž předchuť tušíme v řádění sufražetek. A zanedbávající svá povolání, hrnou se do vřavy s válečnými hesly a z posledních útočišť pro nemocná srdce činí bitevní pole, přispívající statečně k všeobecnému zdivočení, zoufalství, zne-
mravnění a k rozkladu.

25 Nejvíce individualismu máme tam, kde chybí individuality, kde chybí pevná půda pod nohama a víra v kteroukoli skutečnou oporu srdce. Osvícenost a kultura, mozek na pravém místě a srdce na pravém místě přikazují, aby člověk hledal moudrost a štěstí ve svých mezích, aby
30 se snažil pevně zakořeniti se v půdě, která mu byla vykázána, aby se nedal svěsti chimérami doby, jež jsou mu namlouvány, ale nepocházejí z jeho vlastního nitra. Tak osvícený a kulturní může býti a býval sedlák, kupec, řemeslník, měšťan, tak osvícenou a kulturní může býti a bývala i žena, dokud dbala více své důstojnosti po boku
35 mužově než emancipačních hesel. To bylo ovšem v dobách silného idealismu a smyslu pro ráj srdce. Dnes však místo osvícenosti a kultury vládne takzvané vzdělání, vzpoura

za každou cenu, snobism a paškvil individualismu a v nich pramení nejvlastnější životní metoda naší doby: horečná honba za takzvaným úspěchem.

Povšimli jste si již, och, zajisté jste si povšimli oné literatury, která v nesčetných variacích pojednává o úspěchu, 5 učí, kterak člověk rychle a snadno stane se milionářem, anebo líčí tónem pastorských kázání život Carnegieů a Morganů. Je to literatura stejně směšná jako demoralizující, ale jde jistě na odbyt a vynáší svým nakladatelům. Neboť, prosím vás, kdo by se nechtěl stát milionářem? 10 A píší ji lidé, kteří nic nemají a nic nejsou, to mohlo by vzbuditi podezření v prostém člověku, který kupuje tyto brožurky a knížky. A kdyby byl schopen kriticky uvažovat o tom, co v nich četl, přišel by na stopu podvodu. Neboť nemravná je tato literatura, poněvadž hlásá beze studu 15 evangelium velkokapitalismu chudákům, kteří mají sotva na nejnutnější své potřeby, poněvadž učí zbožňovati Zlaté Tele ještě více, než se dosud děje, a poťouchlým slohem kazatelů zdrželivosti, kteří nejsou zdrželivi ve stavění domů za krejčárky svých posluchačů, štve lehkověrné za chimérou 20 snadného zbohatnutí a postavení na světě — a jest i očividný švindl, poněvadž předstírá toliko poučení, jehož dáti nemůže. Lidé, kteří se živí škrabalstvím nejnižšího druhu, slibují tu prostému muži, že ho učiní milionářem nebo hrabětem, ale o cestě k bohatství nebo k společenské 25 kariéře vědí méně než slepý o barvách. Chceme-li míti prostý úspěch ve svém povolání, musíme buď konati dobře a poctivě svou práci, anebo švindlovati. Jiné cesty není a jinému nikdo nás nenaučí. A velikost našeho úspěchu závisí na našem talentu, a nikoli na tajemství, které nám 30 může odhaliti Petr nebo Pavel.

Četl jsem nedávno dobrá slova o této hanebné literatuře: „Mravokárci denuncují neustále knihy, které vzbuzují 35 smyslnost; co však říci o knihách, které vzbuzují mnohem sprostší vášně lakoty a domýšlivosti? Před sto lety měli jsme ideál práce, říkalo se, že se všichni prací a pílí staneme pány. To bylo klamné, ale aspoň mužné, a obsahovalo to malou dávku mravní pravdy. V dnešní době nedopomůže přičin-

livost chudému člověku k bohatství, ale snad k sebeúctě. Dobrá práce neučiní člověka bohatým, ale dobrým dělníkem. Ideál práce nesoucí požehnání pocházel z malých a skrovných ctností, zajisté, ale přece ze ctností. Co však
5 říci o tomto evangeliu této nové ‚práce‘, která nepochází z jejích ctností, nýbrž do jisté míry z jejích neřestí?“

Řekněme o něm, že se stalo obecným evangeliem občana obecného a zavléká člověka v strašlivý labyrint zvrácenosti a mravní bídy. Občan obecný žene se za úspěchem, který
10 jest však něco zcela jiného než odměna dobré práce a moudrého života; jest chimérou, ztělesněnou v Rothschildovi nebo ve Vanderbiltovi, v některém velikém průmyslníkovi nebo v slavném diplomatu, odvádí od nejvlastnějšího povolání a od dobrých bohů, a poněvadž sotva stotisíc
15 z těch všech hrnoucích, ženoucích, řítících se má opravdu talent k tomuto úspěchu, jest cesta občana obecného pokryta zoufalci a mrtvolami. Kvůli chiméře úspěchu spálil za sebou všechny mosty vedoucí do ráje srdce, a jeho srdce, ubohé lidské srdce, vyvedené náhle z klamu, neví kudy
20 kam, a neřekne-li rozumné Dosti! a nezastaví-li dobrovolně svého tlukotu, rozmnoží leda spráskaná srdce zločinců a prostitutek...

Ale ovšem, my ostatní, kteří nemýlíme se aspoň v tom, že nemáme talentu měniti všecko dotekem své ruky ve
25 zlato, a kteří více než v Úspěch věříme v ráj srdce a jeho dobré bůžky, — my jsme blázni.

Dobře, dobře! Byli bychom docela šťastni ve svém bláznovství, kdyby neřest občana obecného neotravovala nám často tak nesnesitelně atmosféry, nekazila hodných spolu-
30 blížních, nepomáhala mravně ubíjet národa. A kdyby nás bylo o trochu více. Seděli bychom u krbů, kde nás chrání bůžci umění, anebo leželi bychom v lesích, kde nad námi bdí kozonozi a lesní ženky, a usmívali bychom se a čekali, až nemocní se uzdraví a ochladnou.

35 Ostatně my se usmíváme. To je právě to. Po všech zlých okamžicích, po největší nouzi srdce najdeme zase cestu zpět k ráji srdce. Kniha, obraz, slunečný den, dobré slovo milenčino stačí nám k tomu. Dobří bozi bdějí nad námi.

A tu se tedy usmíváme. Tak dobrácky někdy! A zase trochu ironicky. Člověk, který se žene celý upocen za chimérou, poněvadž je to chiméra doby, je vždycky trochu směšný. I když máme neveselou vyhlídku, že zítra nebo pozítří přijde se k nám zastřelit.

5

Ted' se například usmíváme diplomatům. To jsou také lidé ženoucí se za Úspěchem; sebevraždy bohudík (nebo snad bohužel?) pášou zřídka...

A pohledte, mezi námi blázny nejbláznovatější jsou sběratelé. Občan obecný rád se jim posmívá. Někteří jsou snad trochu potrhlí. Znam jiné, kteří našli tu ráj srdce. Ba jsou to lidé osvícení. Od jednoho dostal jsem tuhle dopis jistého lipského sběratele, Němce. Píše ten blázen: „Divíte se, že jako Němec příliš živě se zajímám o slovanské umění a umělce: to pochází z toho, že mám nezvratné přesvědčení, že evropská kultura vznikne teprve úzkým spojením germánského a slovanského světa myšlenkového a citového, pak, poněvadž slovanské umění, pokud je znám, zdá se mi rovnocenné s uměním germánským. Cítím se prost veškerého hloupého šovinismu, který jen ve tvoření vlastního národa vidí dobré a pozoruhodné, a mohu proto bez před-sudků zkoumati a chutnati umění cizích národů. A stejně vede se mi i na politickém poli. Ještě dnes nepovažuji to za žádné neštěstí, když Černá Hora podrží si Skadar; jest mi a bylo mi nesrozumitelné, proč evropské velmoci tancují podle... píšťalky (neboť nedá se mluvit přece o všech rakouských touhách při těch miliónech Slovanů, kteří v Rakousku bydlí). U všech dobrých Evropanů platí dnes Nikola za jediného muže v Evropě...“

10

15

20

25

Och, tihle blázni! Mluví někdy jako docela malé děti.

30

Hledím na kvetoucí hrušku před mými okny, jako bílý plamen chvěje se v soumraku. A usmívám se. A mír mám v srdci.